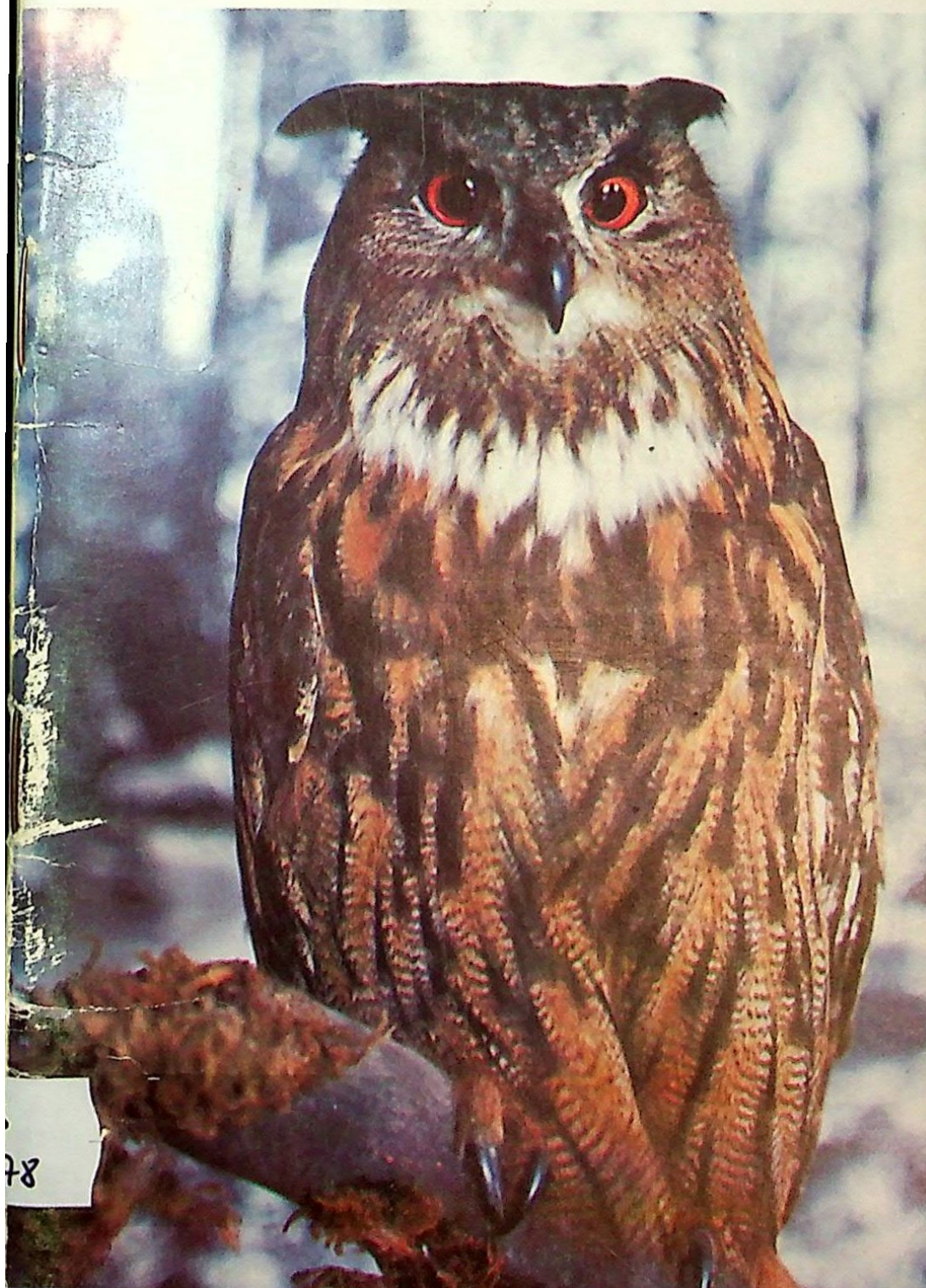

B 1778

BAKONYI
TERMÉSZETTUDOMÁNYI MÚZEUM
Z I R C

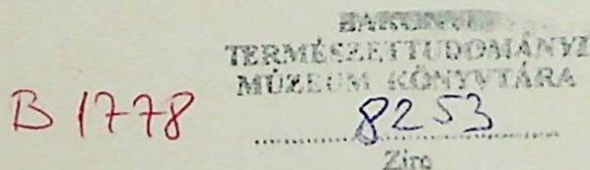
Vezető a Bakonyi Természettudományi Múzeum állandó
kiállításához

Írta, a fényképeket készítette
és szerkesztette:
DR. TÓTH SÁNDOR

Szaklektor:

Dr. Marián Miklós

Címlapon az uhu (Bubo bubo)

ISBN: 963 01 5510 9

Kiadja:
A Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatósága
Felelős kiadó:
Dr. Törőcsik Zoltán
megyei múzeumigazgató
Felelős nyomdavezető: Nagy Iván igazgató
Széchenyi Nyomda, Győr 87. 27 298
ZIRC, 1987

BEVEZETÉS

A Magas-Bakony központi részén, az erdős hegyekkel koszorúzott Zirci medencébe települt, 800 éves múltú viszsza tekintő, 1984. január 1-én városi rangot kapott, a Magas-Bakony fővárosaként is emlegetett Zirc egyre népszerűbb a természetjárók körében. Az elmúlt évtizedben hozzávetőleg négyszeresére nőtt az idegenforgalma. Zirc előnye, hogy a legjelentősebb idegenforgalmi vonzerejét képező barokk templom, a Reguly Antal Műemlék Könyvtár, a helytörténeti kiállítás, a Bakonyi Természettudományi Múzeum és a messzeföldön híres arborétum egymáshoz közel található, így viszonylag rövid idő alatt megismerkedhetünk a település jeles látnivalóival. Zirc környéke a természetjárók számára is bőven nyújt túrázási, táborozási lehetőségeket, hiszen a Magas-Bakonyban országos hírví kirándulóhelyeket fedezhetünk fel.

A volt ciszterci kolostor impozáns műemlék épületében található Bakonyi Természettudományi Múzeum ún. tájmúzeum, mely a Bakony hegységgel foglalkozik természet-tudományi szempontból. A hivatalosan 1972. május 17-én megnyitott múzeum máig hazánk egyetlen önálló vidéki természetrajzi szakmúzeuma. Az elnevezés jól tükrözi, hogy a múzeum fő feladata a hegység természeti képének kutatása és bemutatása. Az intézmény „A Bakony természeti képe” program keretében mintegy 50 főből álló külső munkatársi hálózat közreműködésével kutatja a hegységet. Földtani, őslénytani, természeti földrajzi, növény- és állattani gyűjtéseket végez a Bakony területén, gondoskodik a gyűjtött tárgyak konzerválásáról, megőrzéséről, feldolgozásáról, publikálásáról, valamint a nagyközönség számára állandó és időszakos kiállítások keretében történő bemutatásáról.

Az intézmény jelentős publikációs tevékenységet fejt ki. Évkönyvjellegű kiadványa a *Folia Musei Historico-naturalis Bakonyiensis* (A Bakonyi Természettudományi Múzeum Közleményei), mely a Bakony-kutatás fóruma, magyar és idegen nyelvű dolgozatokban ismerteti meg a hazai és a külföldi szakembereket a hegység feltárása terén elért eredményekkel. Periodikusan megjelenő kiadványunk „A Bakony természet-tudományi kutatásának eredményei” c. füzet-sorozat, mely monográfia jellegű és így elsősorban nagyobb terjedelmű, önálló témák közlésére szolgál. E két kiadvány mellett kisebb-nagyobb, részben ismeretterjesztő témájú kiadványok egész sora szemlélteti a Bakony természetvilágát és a múzeumban folyó sokrétű munkát.

A múzeum megalakulása óta fontos feladatának tekinti a közművelődési tevékenységet. Ezért az állandó, az időszakos és a vándorkiállítások rendezése mellett kiterjedt szóbeli és írásbeli ismeretterjesztést fejt ki. Alkalmazkodva korunk igényeihez kiemelt szerepet szánunk a környezet- és természetvédelemnek. Napjainkban a természetvédelem egyik sürgető feladata a madárvédelem. Madárvédelmi munkánk „A Bakony madárvilágának szervezett védelme” program keretében folyik, elsősorban az iskolák, illetőleg az úttörők által biztosított széles bázisra támaszkodva.

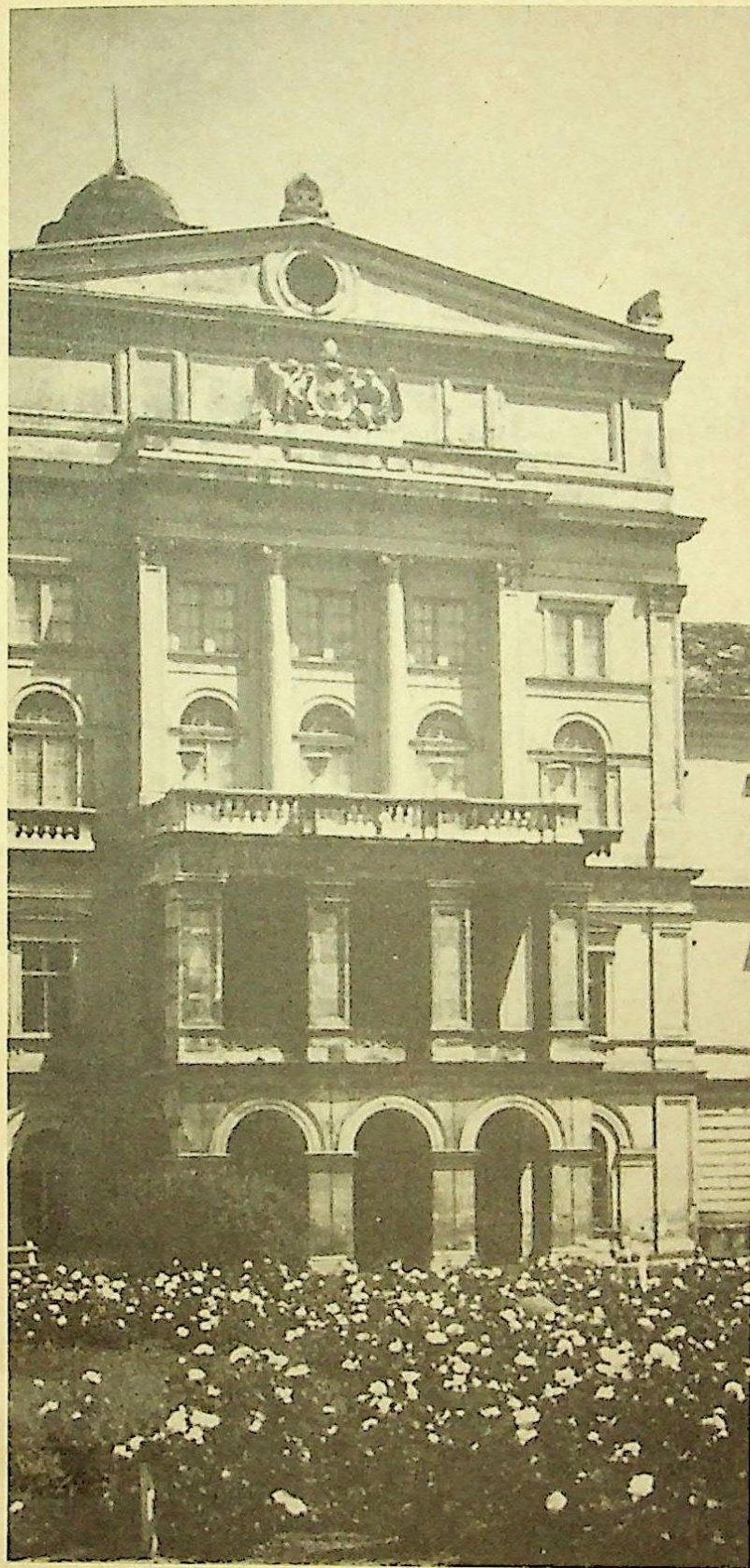
A Bakonyi Természettudományi Múzeum kiállítását évente felkereső látogatók száma az utóbbi évek során meghaladja az évi 100 ezer főt. Ez jól jelzi a természettudományok fokozódó népszerűségét, de emellett látogatószám tekintetében országosan is előkelő helyet biztosít a múzeumnak. A jelenleg rendelkezésre álló szűkreszabott alapterületen kiállításunkat iparkodtunk úgy összeállítani, hogy minél több tárgyat tárhassunk az érdeklődők elé. Előnye a kiállításnak, hogy a látogatók viszonylag rövid idő alatt általános képet kapnak a hegység természetvilágáról. Gazdag kiállítási anyagunk azonban azok számára is bőven nyújt lehetőséget, akik hosszabb időt szánnak a kiállítás megtekintésére.

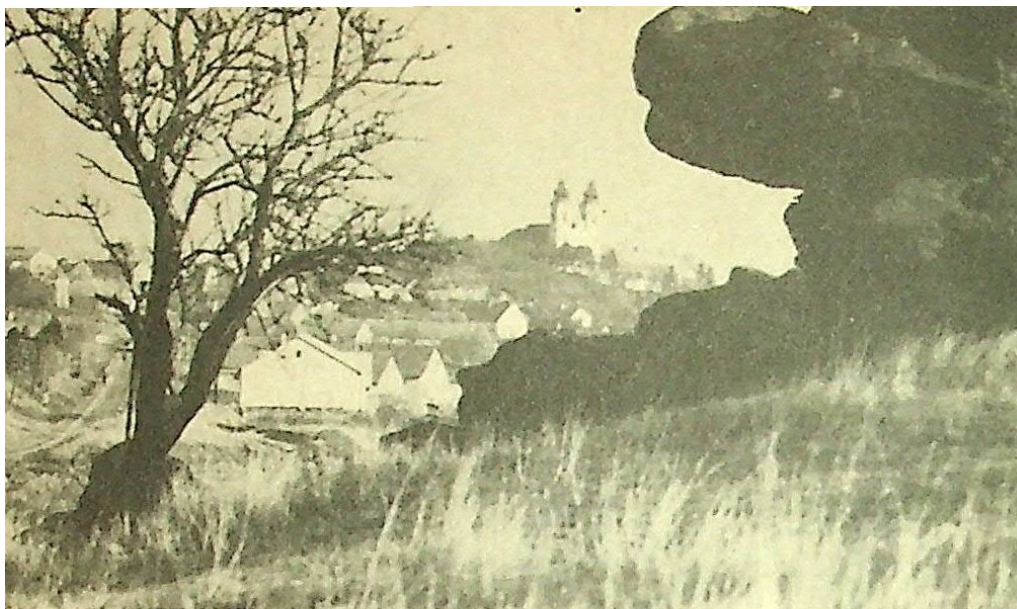
E kis könyvecske összeállításában kettős főcél vezérelt. Egyrészt a látogatók jogos igényének szeretnénk eleget tenni egy viszonylag olcsó, a kiállítás anyagára támaszkodó vezetővel, mely vezérfonalul szolgál a kiállítás megtekintésénél, másrészt gazdag képanyaga miatt emlékek, ajándéknak is megfelel.

Vezetőnk azonban arra is alkalmas, hogy segítségével a tárlat megtekintése nélkül is, igaz csak tömör, de általános képet nyújtson a Bakony hegység természeti képéről.

Könyvecskénk tagozódása kissé eltér a kiállítás felépítésétől, mert a földtörténeti bemutató jelenleg a legbelső teremben található, az egyes termek anyaga pedig nem különül el élesen növény és állatvilágra. Az ásványok, kőzetek, ősmaradványok, a növények és állatok a természetben sem különülnek el, hanem szerves egységet alkotnak.

A Bakonyi Természettudományi Múzeum kiállítása naponta 9-től 17 óráig tekinthető meg.

Szélmarta bazalt-tufa szikla Tihanyban

A BAKONY RÖVID TERMÉSZETFÖLDRAJZI LEÍRÁSA

A természetföldrajzi értelemben vett mintegy 4 000 km² kiterjedésű Bakony a Dunántúli-középhegység legjelentősebb tagja. Határai délen a Balaton északnyugaton és északon a Kisalföld, északkeleten a Móri-árok, délkeleten pedig a Mezőföld.

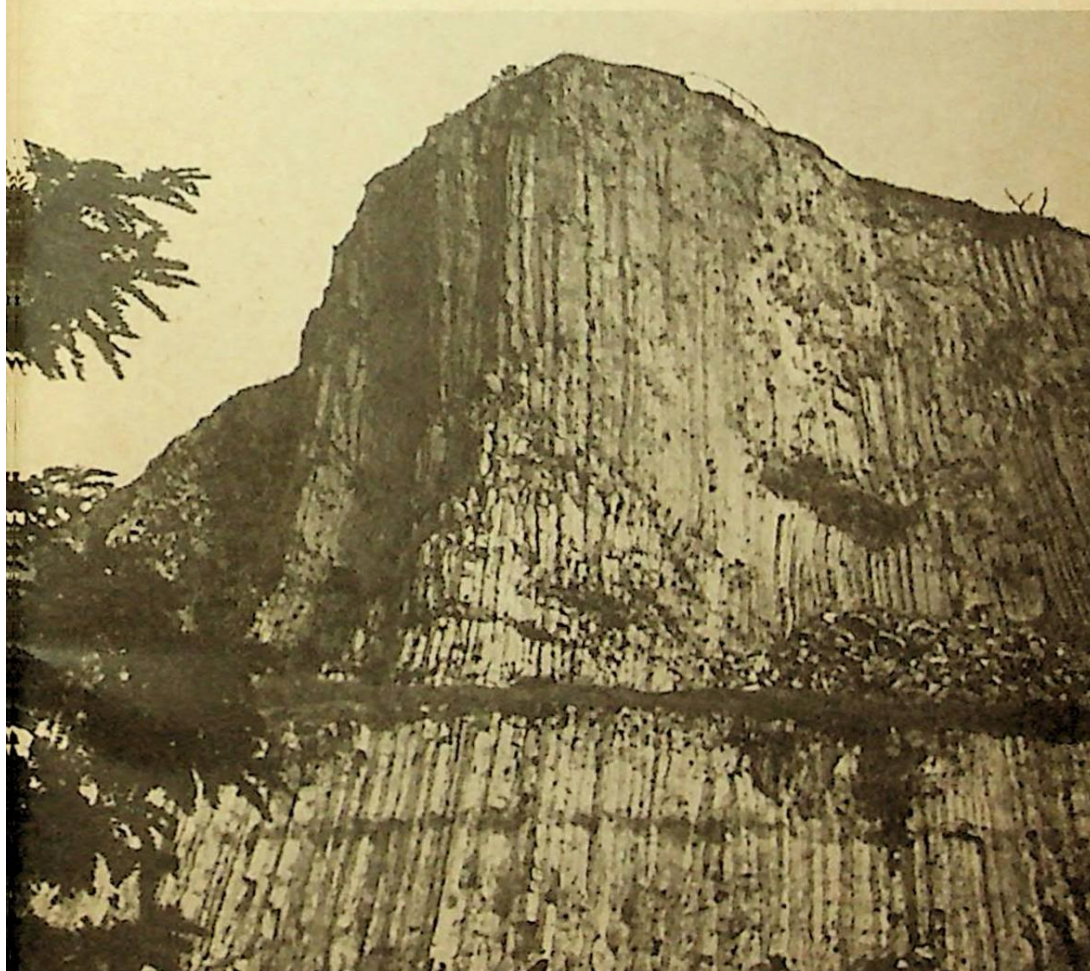
Az erősen tagolt hegységet az alábbi nagyobb tájegységekre szokás felosztani: 1. A *Keszthelyi-hegység* a tág értelemben vett Bakony legnyugatibb tagja. Főtömegét dolomit kőzet építi fel, éghajlatára atlanti klímahatás jellemző. Északon a Keszthelyi-hegységhez kapcsolódik a Tátika vidéki bazalthegyek csoportja (Nagy-láz, Tátika, Szebike, Kovácsi-hegy). 2. A *Tapolcai-medence* tájképileg hazánk egyik legszebb vidéke. Ezt a híres bazaltvulkánoknak köszönheti (Badacsony, Szent György-hegy, Gulács, Tóti-hegy). Éghajlatában részben az atlanti klímahatás jut érvényre. 3. A Balatontól közvetlenül északra emelkedik a *Balaton-felvidék*. Az egyenetlen felszínű, változatos földtani felépítésű terület, éghajlata meleg és viszonylag száraz, mediterrán vonásokat mutat. A Balaton-felvidék része a Balatonba mélyen beékelődő természeti értékekben gazdag Tihanyi-félsziget is. 4. A *Déli-Bakony* a Balaton-felvidéktől északra terül el. Nagyrészt mészkőből és dolomitból épül fel, de jelentős a szerepe a vulkáni eredetű bazaltnak is (Kab-hegy, Agár-tető). Éghajlata átmenetet képez a Balaton-felvidék és az Északi-Bakony éghajlata között. 5. Az *Északi-Bakony* a hegység legnagyobb kiterjedésű része. A Veszprém-Devecser közötti törésvonal, a Kisalföld és a Móri-árok között

fekszik. A főtömegében mészkőből és dolomitból felépülő Északi-Bakonyt a törések és az erózió erősen feldarabolta. Itt emelkedik a hegység legmagasabb csúcsa, a 709 m magas Kőrös-hegy. Az Északi-Bakony keleti részén, a Tési-fennsíkon nyílik a hegység legnagyobb ismert barlangja az Alba Regia-barlang. A terület éghajlata hegyvidéki jellegű. Az északon és északkeleten a területhez kapcsolódó *Bakonyalja*, valamint a *Pannonhalmi-dombság* már átmenetet képez a Kisalföld felé.

A BAKONY FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE, KÖZETEI ÉS ÁSVÁNYI ANYAGAI

A Bakony hegység jelenlegi formájában hosszú fejlődés során alakult ki. A terület felépítésében a földtörténeti ókortól a legújabb időkig sokféle képződmény megtalálható. A Bakony földtani feltárásában kiemelkedő szerepet ját-

A Hegyes-tű lefejtett bazaltkúpja

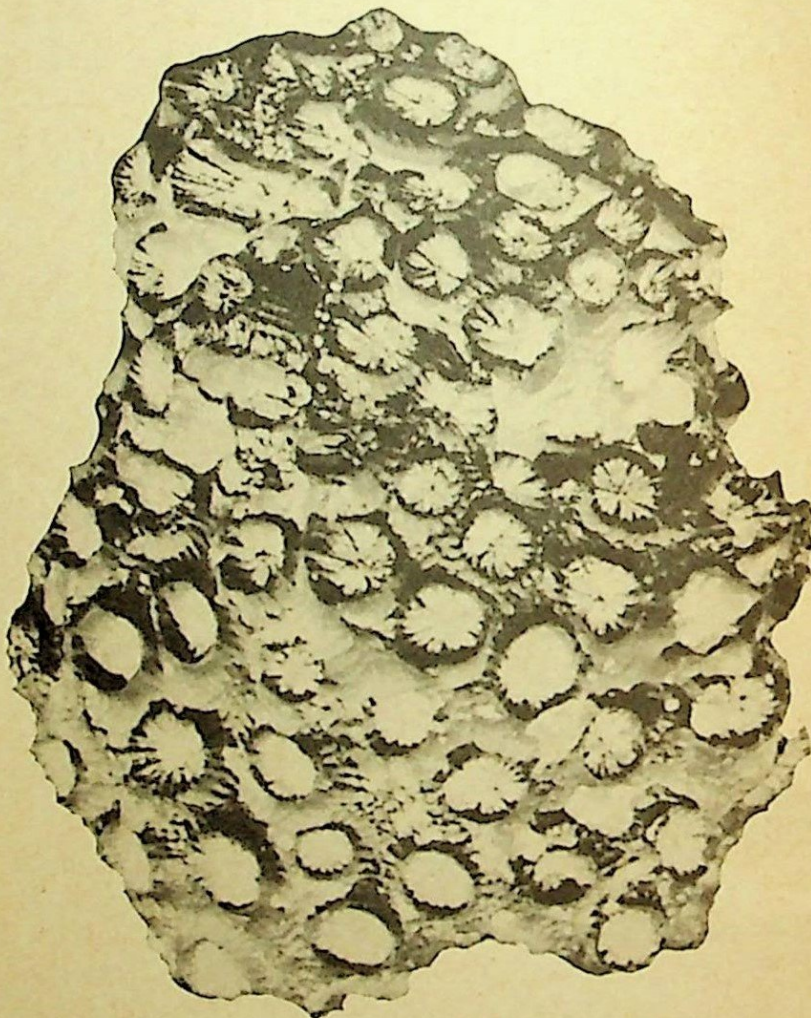

szott LÓCZY LAJOS. A hegység földtani képződményeinek sokrétűségével és a legfontosabb ásványi kincsekkel a legbelső teremben ismerkedhetünk meg.

A Bakony legrégebb képződményei a földtörténeti ókor szilúr időszakából származó palás szerkezetű kőzetek Alsó-őrs és Révfülöp környékén (1. tárló). A devon és karbon időszak emlékei a Bakonyból nem ismeretesek. A perm időszak jellegzetes képződménye a vörös homokkő. Az alsó és középső permben a terület hegyvidék jellegű szárazulat volt, a felső perm végén a Thetys-tenger fokozatos előrenyomulása következtében ismét víz alá került.

A földtörténeti középkor triász időszakának (2. tárló) képződménye a hegység fő tömegét alkotó mészkő és dolomit. Az időszak során nagy fejlődésnek indultak a gerinces állatok. A triász tenger (Thetys-tenger) lakója volt a kavicsfogú álteknős (*Placochelys placodonta*). A felső triász

Megkövesedett tengeri szivacs

márgából a veszprémi Jeruzsálem-hegyen gyűjtött lelet egyike a magyar földről előkerült leghíresebb ősmaradványoknak.

A jura időszak (3. tárló) gazdasági szempontból fontos képződménye a mangánérc (Úrkút). A jura tenger jellegzetes lábasfejű, felcsavarodott vázú állatai voltak az Ammonitesek, melyek néhány szép példánya látható a 3. tárlóban.

A földtörténeti középkor legfiatalabb időszaka a kréta (4. tárló), mely nevét az írókrétáról kapta. A Bakonyban a kréta tengeri üledékek teljes rétegsora megtalálható. Az időszak gazdasági szempontból fontos képződménye a kréta kori kőszén (Ajka, Padrag), valamint a bauxit (Nyirád, Halimba, Iharkút, Fenyőfő, stb.). Az ajkai szénben gyakran megtalálható a kréta időszakban élt fenyők gyantájának maradványa az ún. ajkait.

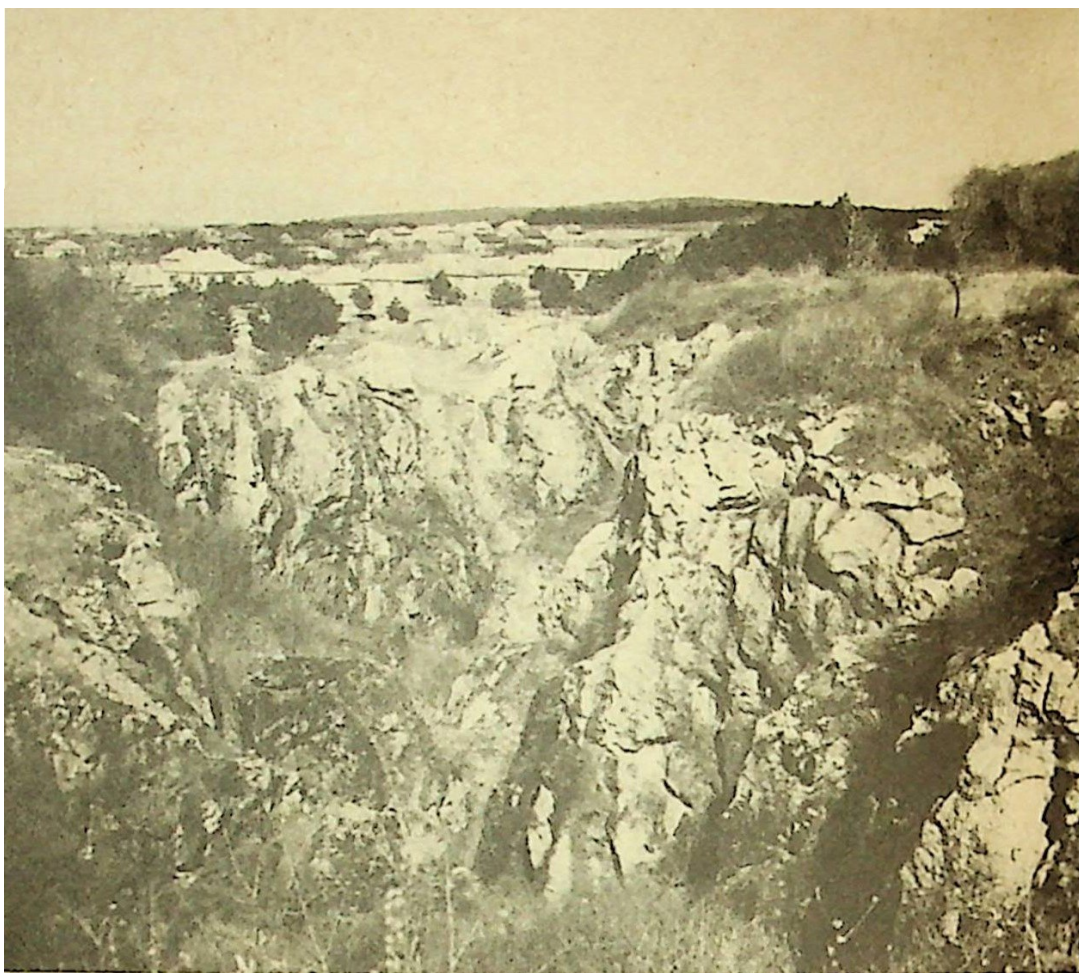
A földtörténeti újkor első időszakában az eocénban (5. tárló) folytatódott a kőszénképződés (Dudar). Az eocén tengerben képződött mészkő rendkívül gazdag ősmaradványokban (puhatestűek, tengeri sünök). Az egysejtű Nummulinák vázai pénzérmékhez hasonlítanak. Ezek egyik fajtát hazánkban egy monda szerint *Szent László pénznek* nevezik.

Az oligocén időszakból nem maradtak fenn említésre méltó képződmények. A terület szárazulat volt.

Az újkor következő időszakában a miocénben (6. tárló) a tenger egyenlőtlenül borította az ő-Bakony területét. A hegységben hatalmas kavicstakarók alakultak ki (Devecser). A hasznos nyersanyagok közül a miocénben képződött a várpalotai kőszén.

A pliocén időszakban (7. tárló) a Bakony nagy része szárazulat volt, az ún. Pannon-tenger csak a mélyebben fekvő területeket borította el. A Pannon-tenger üledékében gyakori ősmaradvány a *Congeria ungula — caprae* nevű kagyló lekopott héjtöredéke a híres „*kecskeköröm*”. A pliocén végén nagyerejű vulkáni tevékenység indult meg, mely a Balaton vidék nevezetes tanuhegyeit, a bazaltvulkánokat hozta létre.

Már a miocénben elkezdődött az éghajlat hűvösebbre fordulása, ami a pliocénben fokozódott. A pleisztocénben (8. tárló) következett be a jégkorszak, ami az éghajlat jelentős lehűlését jelentette. A jégkorszak nem volt egységes, az ún. glaciálisokat (hideg időszakok) interglaciális melegebb időszakok váltották fel. A pleisztocénben jelent meg az ember, mint új földtörténeti tényező. Az ősember tevékenységének nyomai területünkön is kimutathatók (Iovasi festékbánya, sümegi kovakőbánya). A jégkorszak idején a Bakonyban is élt a nagytestű mammut. A jégkorszak utolsó eljegesedésének idején, mintegy 22 ezer évvel ezelőtt keletkezett a Balaton.

Az Űrkúti – őskarszt természetvédelmi területe

A BAKONY NÖVÉNYTAKARÓJA

A hegység sokrétű és gazdag flórájából a kiállítás csupán szerény részletet mutat be a második teremben. Egy nagyméretű tablón szemléltetjük a területen előforduló részben védett növényritkaságok rajzát, egy tárlóban pedig ugyancsak ezen fajok préselt példányait. A préselt növényeket jól kiegészíti az élőnövény bemutató.

A Bakony legnevezetesebb növényeként tartjuk számon a jégkorszak idejéből fennmaradt medvefűl vagy cifra kankalin magyarországi alfaját (*Primula auricula* ssp. *hungarica*), melynek 5 hazai ismert lelőhelye közül 4 a Bakony hegységben található. Hasonló jellegű az ugyancsak jégkorszaki reliktum havasi hagyma (*Allium victorialis*). A további ritkaságok közül szerepel még a térképen a sárgaliliom (*He-*

merocallis lilio-asphodelus), a vetővirág (*Strenbergia colchiciflora*), a téltemető (*Eranthis hiemalis*), a tátorján (*Crambe tataria*), a cselling páfrány (*Cheilanthes marantae*), a kakasmandikó (*Erythronium dens-canis*), a poszméh bangó (*Ophrys fuciflora*), a lónyelvű csodabogyó (*Ruscus hypoglos-*

A Bakony legnevezetesebb növénye a medvefű kankalin

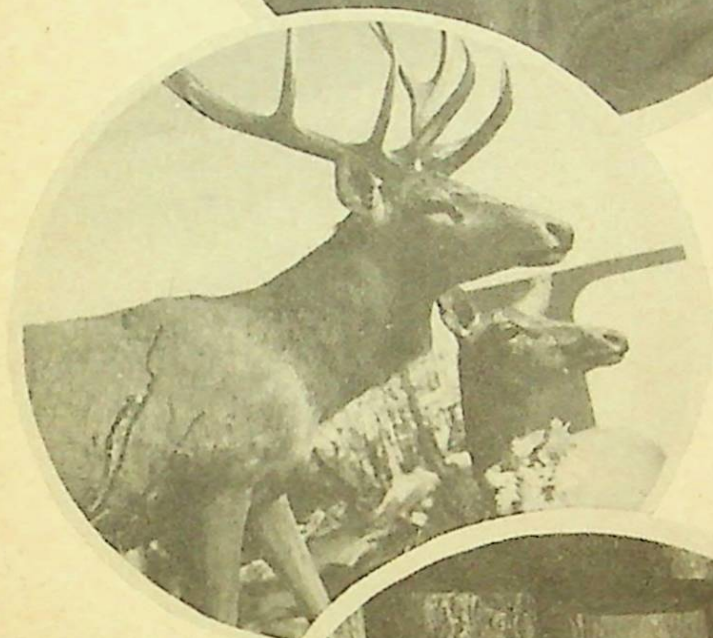
sum), a szúrós csodabogyó (*Ruscus aculeatus*), a babér boroszlán (*Daphne laureola*), a zergeboglár (*Trollius europaeus*), a kárpáti sáfrány (*Crocus heuffelianus*), a magyar gurgolya (*Seseli leucospermum*), a piritó gyökér (*Tamus communis*), a rigópohár (*Cypripedium calceolus*), a borzas szulák (*Convolvulus cantabrica*), a tarka lednek (*Lathyrus venetus*), a tarajos pajzsika (*Dryopteris cristata*), a tengerparti káka (*Schoenoplectus litoralis*), a tavaszi tözike (*Leucojum vernalis*). Ritka növényfajok gazdag élőhelyei voltak egykor a Tapolcai-medence üde láprétjei, melyek az 1970-es évek közepére teljesen tönkrementek és a bennük tenyésző lisztes kankalin (*Primula farinosa*) valamint a hazánkban csak innen ismert havasi hízóka (*Pinguicula alpina*) egyaránt kipusztultak.

A Bakonyba kirándulók az élővilág képviselői közül gyakrabban a fákkal illetőleg a fák és cserjék együtteseivel, a különböző típusú erdőkkel találkozhatnak. A hegység alacsonyabban fekvő területein, illetőleg a déli fekvésű részeken gyakoriak a tölgyesek. A Balaton-felvidék és a Keszthelyi-hegység délre néző lejtőin főleg ősszel élvezhetjük a cserszömörccés karsztbokorerdő pompás színeit. A magasabb fekvésű, vagy északi kitettségű területek jellemző és egyben a Bakony gazdasági szempontból legértékesebb erdői a bükkösök. Különösképpen szép erdőket alkot a bükk (*Fagus sylvatica*) a Kőris-hegyen, Farkasgyepű és Zirc környékén. Tudományos szempontból legértékesebb fája a hegységnek a tiszafa (*Taxus baccata*). Európa egyik legnagyobb tiszafa állományát rejt a Miklós Pál-hegy északi letörésének bükköse.

Kiállításunk érdekessége a harmadik teremben a Bakony hegység erdőiben élő fafajok törzséből levágott darabokból összeállított gyűjtemény.

A BAKONY ÁLLATVILÁGA

A Bakony állatvilága a több mint 20 éve folyó rendszeres kutatások eredményeképpen ma már viszonylag jól ismert. Egyes gerinctelen állatcsoportok tekintetében azonban még napjainkban is hiányosak az ismereteink. A hegységben előforduló állatfajok számát 25–30 ezerre becsülhetjük. Kiállí-

Kiállításrészletek

tásunk ezek alig több mint egy százalékát tartalmazza. Igaz viszont, hogy a gerinces állatoknál ez az arány lényegesen nagyobb. Ennek az a magyarázata, hogy a bemutatott anyag zöme a madarak és az emlősök közül kerül ki. Az állatvilág képviselőit három teremben helyeztük el.

Az első terem anyagában egyaránt megtalálhatók a rovarok a madarak és az emlősök. A terem falán a ragadozómadarak néhány példánya hívja fel magára a figyelmet. Közöttük egyik legértékesebb a ritka kerecsensólyom (*Falco cherug*). Legnagyobb természetű sólymunk, nemrég még rendszeresen fészkel a Keleti-Bakonyban. Az éjszakai ragadozók közül a macskabagoly (*Strix aluco*) szép példányai tekintenek ránk. A XIX. század végi vadtelepítések eredményeképpen honosodott meg a Bakonyban a muflon (*Ovis musimon*). A terem falát szép muflon „csigák” mellett őz, szarvas és dámszarvas trófeák díszítik. A terem mennyezetére felfüggesztve hatalmas természetű rétisas, (*Haliaeetus albicilla*) kiterjesztett szárnyú példánya lebeg a fejünk felett. A második terembe vezető ajtó felett a mintegy 300 évvel ezelőtt még a Bakony területén is élt nagytetű jávorszarvas (*Alces alces*) trófeáját is sokan csodálják meg.

Az első terem látnivalói közül említést érdemel még az akvárium, melyben a hegységben előforduló gyakoribb halak élő példányai figyelhetők meg. Az akváriumban természetesen időről-időre változnak a fajok. A halak mellett olykor egyéb vízi állatok, pl. rákok, csigák is találhatók.

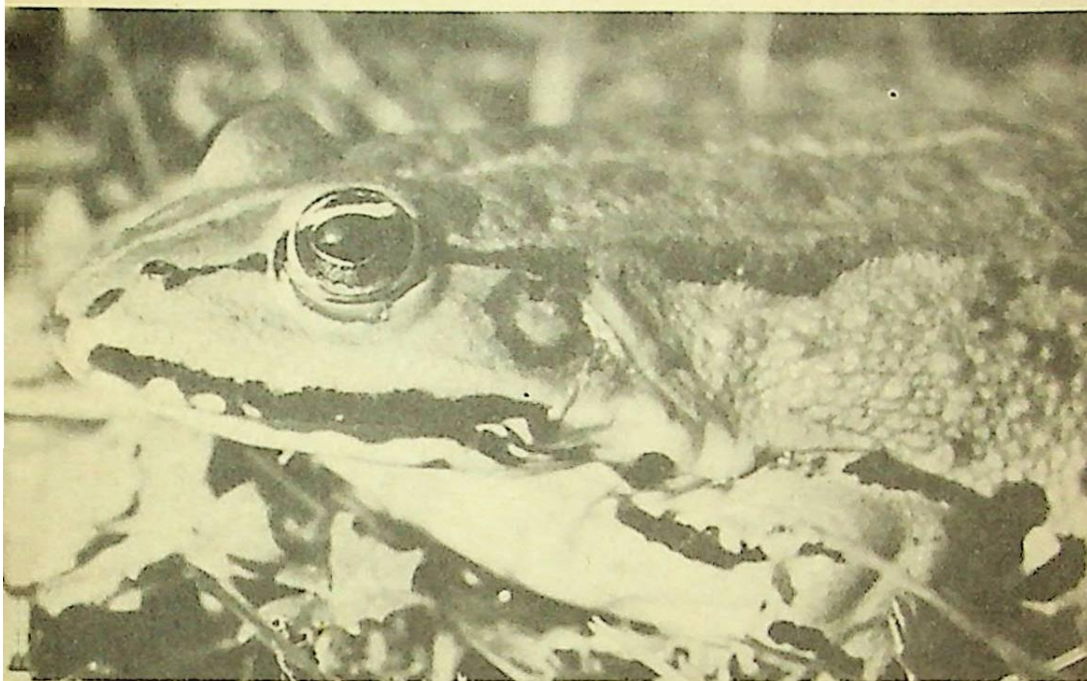
A Bakony változatos és gazdag rovarvilágát szemlélteti néhány doboz lepke és egyéb rovar. A látnivalókat nagyméretű fekete-fehér fotók és átvilágított színes diapozitívok egészítik ki.

A második teremben kaptak helyet a madarak és a kisemlősök. A falak mellett tárlók sorakoznak, melyekben nagyjából élőhelyek szerint csoportosítva figyelhetjük meg a jellemző madárfajokat.

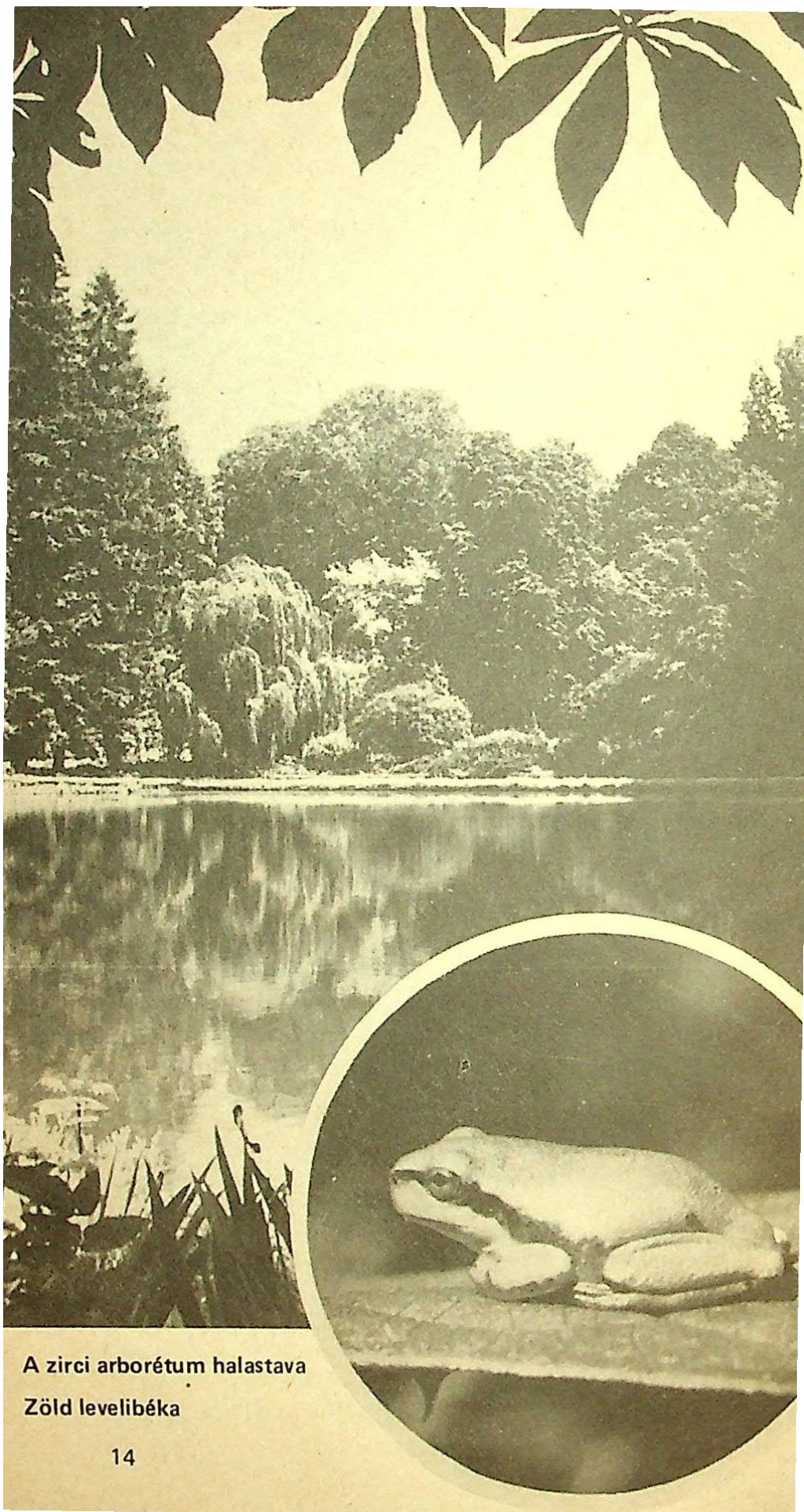
Az 1. tárló részben a fenyőerdők részben a lomboserdők jellemző madarait mutatja be. A fenyőrigó (*Turdus pilaris*) téli vendég ugyanúgy, mint a fenyőmagvakkal táplálkozó keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*). A téli pinty (*Fringilla montifringilla*) főleg mezőgazdasági területeken tölti a telet. Gyakori énekes madarunk a zöldike (*Carduelis chloris*), valamint a tengelic (*Carduelis carduelis*), ritkábban költ hazánkban a csiz (*Carduelis spinus*). Az 1. tárlóban található még a Zirc környékén is gyakori kenderike (*Acanthis cannabina*), a nálunk csak télen vendégeskedő, egyes teleken nagy csoportokban járó, az evezőtollainak hegyén ékeskedő élénkpiros lemezkékről elnevezett csonttollú (*Bombycilla*

garrulus), az ugyancsak elsősorban télen látható süvöltő (*Pyrrhula pyrrhula*), a kis fakopáncs (*Dendrocopos minor*) és a hasznos magevő, a vadászat tárgyát is képező fogoly (*Perdix perdix*).

Kecskebéka

A 2. tárlóban ugyancsak részben a lomboserdők, részben a fenyőerdők madarai kaptak helyet. A Bakonyban gyakori varjúféle a dolmányos varjú (*Corvus corone cornix*). Fenyveseink ritka fészkelője a fenyőcinege (*Parus ater*). Legelterjedtebb cinege fajunk a széncinege (*Parus maior*), mely a káros rovarok pusztításával szinte felbecsülhetetlen hasznót hajt. Ezt a fajt láthatjuk leggyakrabban a manapság egyre jobban terjedő madáretetők körül is. Ezzel szemben a kisebb termetű kék cinege (*Parus caeruleus*) az emberi településeket inkább kerüli. A barát cinege (*Parus palustris*) főleg a nyirkos helyek madara. Csapatosan jár élelem után a művészi fészket építő őszapó (*Aegithalos caudatus*). Magyarország legelterjedtebb harkályféléje a Bakonyban is gyakori nagy fakopáncs (*Dendrocopos maior*). Szokatlanul nagy szög alatt képes elfordítani a fejét a nyaktekercs (*Jynx torquilla*), mely rovarokból, főleg hangyákból álló táplálékát ragadós nyelvvel szedi össze. A Bakony erdeinek gyakori énekese az erdei pinty (*Fringilla coelebs*). Erdőkben,

A zirci arborétum halastava
Zöld levelibéka

különösen patakok mentén gyakori a sárgás rozsdavörös torkú és begyű vörösbegy (*Erithacus rubecula*). Ugyancsak a 2. tárlóban kapott helyet egy erdei fülesbagoly (*Asio otus*) példány is.

Az 1. és 2. tárló fölött figyelhetők meg a hegységben előforduló baglyok. Táplálékukat szürkületben és éjjel szerzik meg. Zsákmányukat többnyire egészben nyelik le. Begyűk nincs, ezért a csontokat, a szőrt és a tollakat nem emésztik meg, hanem jellegzetes gombócszerű tömegben összeragadva ún. bagolyköpet alakjában visszaöklendezik. Ma már csak nagyon ritkán fészkel a Bakonyban a legnagyobb termetű hazai baglyunk, az uhu (*Bubo bubo*). Leggyakoribb területünkön is a fülesbagoly (*Asio otus*), táplálékában elsősorban a mezőgazdaságban nagy kárt okozó pockok szerepelnek, ezért nagyon hasznos. Ritkábban találkozhatunk a réti fülesbagollyal (*Asio flammeus*). Főleg templomtornyokban tanyázik a gyöngybagoly (*Tyto alba*). A Zirc környéki erdőkben is előfordul a macskabagoly (*Strix aluco*).

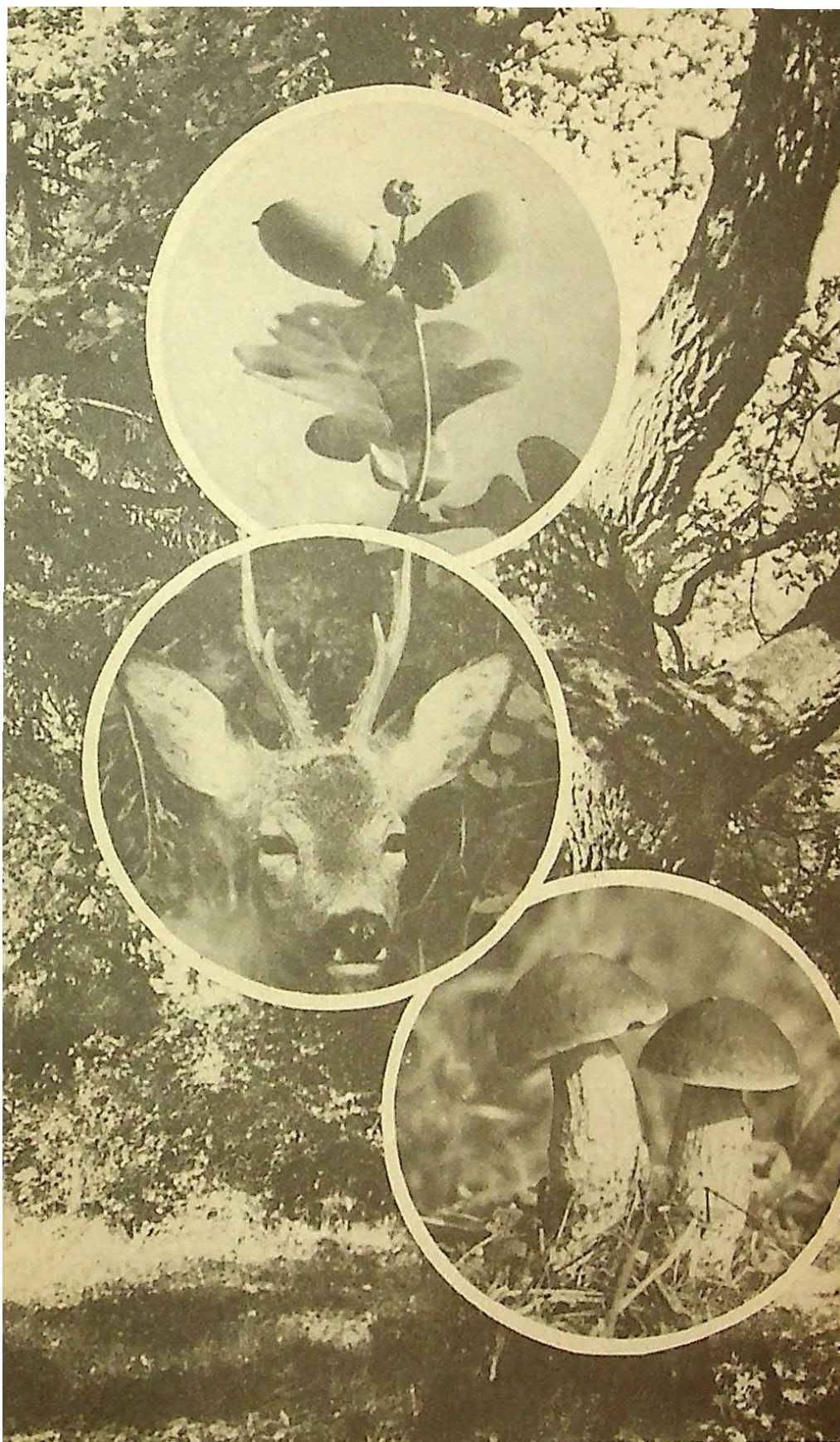
A 3. tárló tarka összeállításban tartalmazza főleg a lomboserdők madarait. Hasznos erdei harkályféle a szürke küllő (*Picus canus*). Rövid, lekerekített szárnya különbözteti meg a többi ragadozóféletől a karvalyt (*Accipiter nisus*). Nedves erdők rejtetten élő madara az erdei szalonka (*Scolopax rusticola*), melyet tavaszi vonulása idején vadásznak. A fák törzsén csavarvonalban lefelé kúszó, kis termetű madár a fakusz (*Certhia familiaris*). Legnagyobb testű rigófélénk a léprigó (*Turdus viscivorus*). A Bakonyban is gyakori az ember környezetéhez legjobban alkalmazkodott fekete rigó (*Turdus merula*). Odulakó galambfélenk a költöző kék galamb (*Columba oenas*). A szórványosan előforduló örvös légykapó (*Ficedula albicollis*) röptében is elkapja a táplálékaul szolgáló rovarokat. Erdeink gyakori éneke a csuszka (*Sitta europaea*). Jellegzetes hangjáról könnyű felismerni a gyakori szajkót (*Garrulus glandarius*). Erdeinkben sokfelé találkozhatunk a költöző énekes rigóval (*Turdus philomelos*). Főleg tölgyeseinkben él az odufészkelő közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*).

A 4. tárlóban a vizek mentén élő és fészkelő madarak egy része kapott helyet. Hazánkban költő vadlúdfaj a nyári lúd (*Anser anser*). Legkisebb vöcsök fajunk a kisvöcsök (*Podiceps ruficollis*), a Bakonyban a halastavak, víztárolók mellett él. Nádasok rejtett életű vonuló fészkelő madara a guvat (*Rallus aquaticus*). Területünkön ugyancsak mocsarak mentén fordul elő a kis kócsag (*Egretta garzetta*). Hazánkban elszórtan fészkel az üstökösgém (*Ardeola ralloides*). Leggyakoribb nádiposztánk a foltos nádiposztáta (*Acroce-*

phalus schoenobaenus), fészket nádszálakra rakja. Közönséges vöcsökfajunk elsősorban a Balatonban, de mocsarakban, halastavakban is fészkelő búbos vöcsök (*Podiceps cristatus*).

Az 5. tárlóban ugyancsak a vizek jellemző madarait láthatjuk. Régebben területünkön is gyakoribb volt a bakcsó (*Nycticorax nycticorax*). A kárókatona (*Phalacrocorax carbo*) vidékünkön a Kisbalaton területén költ. Rejtett életmódja miatt többnyire csak a hangja árulja el a sűrű nádasokban tanyázó bölömbikát (*Botaurus stellaris*). A Bakonyban is mindenfelé gyakori a házikacsa őse, a tőkés réce (*Anas platyrhynchos*), melynek az utóbbi időben tenyésztésével is eredményesen foglalkoznak. Hazánk leggyakoribb bukórécéje a kistermetű cigányréce (*Aythya nyroca*), mely hosszabb ideig a víz alatt tartózkodva szerzi meg táplálékát. Hazánkban szórványosan fészkel a nagy póling (*Numenius arquatus*). Nálunk csak ritkán költő gólyaféle a batla (*Plegadis falcinellus*). A Bakonyban is gyakori guvatféle a szárcsa (*Fulica atra*). A szárcsa kis termetű rokona a vízityúk (*Gallinula chloropus*). Legnagyobb európai gémfaj a hegység halastavai mellett is gyakori szürkegém (*Ardea cinerea*). A szürkegémtől főleg a színezete alapján különböztetjük meg a vörös gémet (*Ardea purpurea*).

A 6. tárlóban folytatódik a lomboserdők madarainak bemutatása. A hazánkban több népies néven ismert búbos banka (*Upupa epops*) helyenként a Bakonyban is előfordul. Legkisebb termetű, társasan fészkelő varjúfélének a csóka (*Coloeus monedula*) a zirci arborétumban is gyakori fészkelő. Nagytermetű harkályféle a zöld küllő (*Picus viridis*). Csonthéjas magvak feltörésére is kiválóan alkalmas a csőre a meggyvágónak (*Coccothraustes coccothraustes*). Bokros helyeken gyakori fészkelő a töviszúró gébics (*Lanius collurio*), melynek szokása, hogy a megfogott rovarokat elevenen tövisekre szúrja és később fogyasztja el. Erdeink jellegzetes hangú, közismert fészkelősködő madara a kakukk (*Cuculus canorus*). A Bakonyban is gyakori fészkelő a vadgerle (*Streptopelia turtur*). Településeken is költ a barázdabillegető (*Motacilla alba*). A közismert szarka (*Pica pica*) a Bakonyban is főleg ligetes területen gyakori. Kellemes hangú énekes madarunk a fülemüle (*Luscinia megarhyncha*). Télen nagy csoportokban vonul át hazánkon a szőlőrigó (*Turdus iliacus*). Erdős, bokros helyeken hegységünkben is gyakori a barát poszáta (*Sylvia atricapilla*). Bokros erdőszélek bujkáló életmódot folytató madara a kis poszáta (*Sylvia curruca*). A Bakonyban általánosan elterjedt madár a citromsármány (*Emberiza citrinella*).

Tölgymakk, őzportré, barna érdesnyelvű gomba
BAKONYI
TERMÉSZETTUDOMÁNYI
MÚZEUM KÖNYVTÁRA

B 1778

8253

Zirc

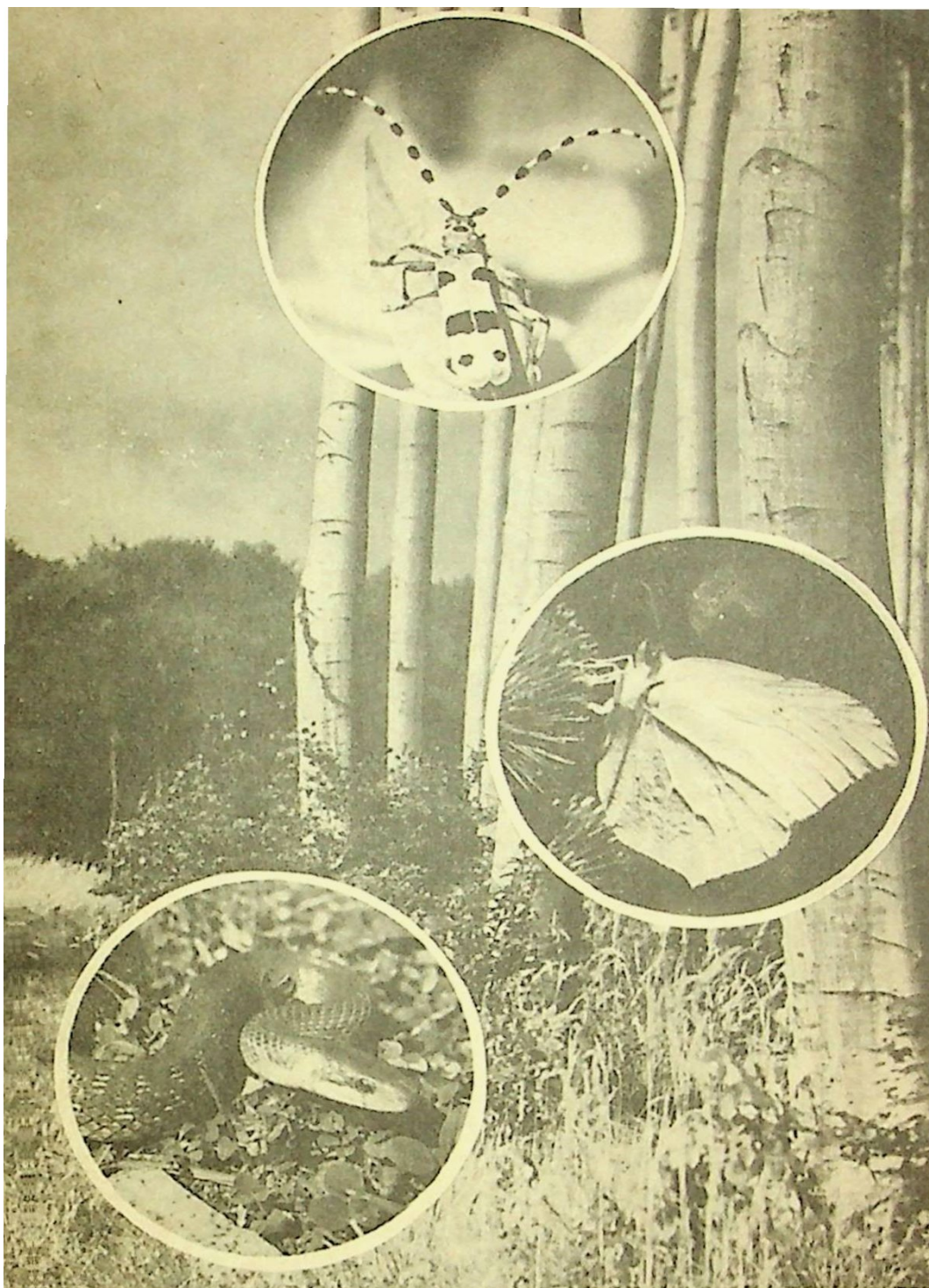
17

Erdeink gyakori rágcsálója a mókus

A 7. tárló a Bakonyban előforduló ún. kisemlősöket tartalmazza. A hazánkban élő mintegy 70 emlősfaj közül az emberek zöme főleg a nagyobb testűeket ismeri. Ennek egyik oka, hogy ezek többségére vadásznak is. Számuk azonban alig haladja meg a tizet. A többi faj a „kisemlősök” közé tartozik. Közülük a 7. tárlóban a rovarvőket, a denevéreket, a rágcsálókat és a kis ragadozókat mutatjuk be.

A rovarvők közé tartozó törpecickány (*Sorex minutus*). Közép-Európa legkisebb emlősfaja, alig nagyobb egy cse-rebogárnál. A cickányok közül megfigyelhetjük még a vízi cickányt (*Neomys sp.*), az erdei cickányt (*Sorex araneus*), a keleti cickányt (*Crocidura suaveolens*) és a mezei cickányt

Havasi cincér, citromlepke, erdei sikló

(*Crocidura leucodon*). A rovarvökhöz soroljuk a Bakonyban is gyakori vakondot (*Talpa europaea*), valamint a sünt (*Erinaceus europaeus*).

A denevérek, az aktív repülésre képes emlősállatok közül a tárlóban láthatjuk a közönséges denevért (*Myotis myotis*), valamint a hegyesorrú denevért (*Myotis oxygnathus*).

A rágcsálók közé tartozó mókus (*Sciurus vulgaris*) kedvelt fán lakó, és a hegységben gyakori kisemlős. Az utóbbi egy-két évtizedben a Bakony mezőgazdasági területein is egyre fogy a száma az ürgének (*Citellus citellus*). Ugyanezt mondhatjuk el a hörcsögről (*Cricetus cricetus*). Erdei fákon élő, főleg éjjel mozgó kis rágcsáló a nagy pele (*Glis glis*). Az Észak-Amerikából származó pézsmapocok (*Ondatra zibethicus*) a Bakonyban főleg csendesebb állóvizek, halastavak mellett fordul elő. A legveszedelmesebb mezőgazdasági kártevőink közé tartozik a mezei pocok (*Microtus arvalis*), egyes években a hegységünkben is nagyon elszaporodik. Nyirkos erdők, erdőszélek állata a földi pocok (*Pitymys subterraneus*). Erdőkben élő pocok féle az erdei pocok (*Apodemus flavicollis*). Álló vagy lassú folyású vizeink közönséges rágcsálója a vízipocok (*Arvicola terrestris*). A Bakony erdeinek leggyakoribb egere a sárganyakú erdei egér (*Apodemus flavicollis*). Főleg az ember környezetében él a házi egér (*Mus musculus*). A madarakéhoz hasonló fészket készít és azt növények szárához erősíti a törpeegér (*Micromys minutus*).

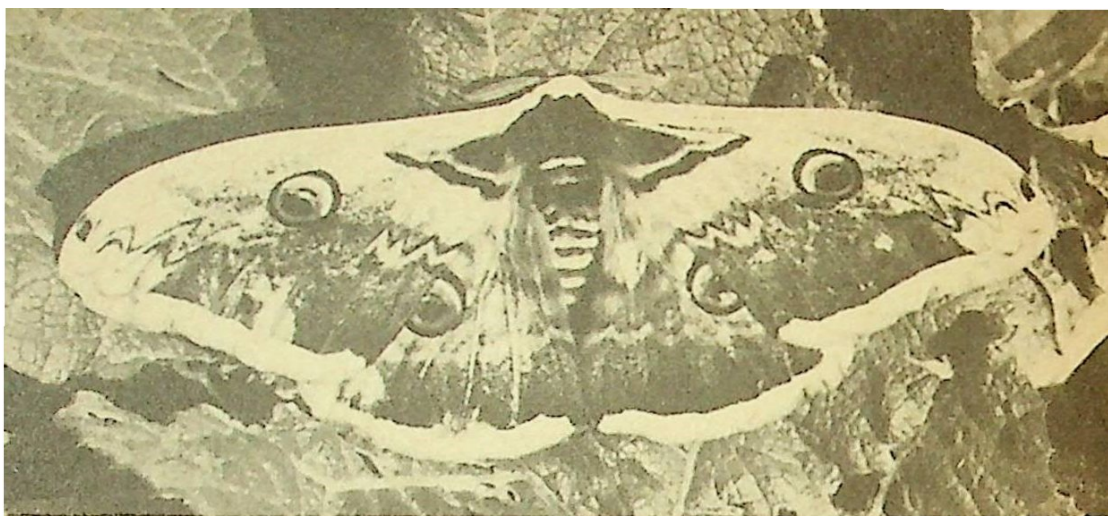
A kisragadozók legkisebbike a területünkön is előforduló menyét (*Mustela nivalis*). Főleg az ember lakóhelye környékén gyakori a görény (*Mustela putorius*). Bokros ligetes mezőkön, réteken, tavak környékén él a hermelin (*Mustela erminea*). Emberi települések közelében tanyázik a nyest (*Martes foina*).

A 3–6. tárló fölött a ragadozó madarak egy csoportját szemléltetjük. Köztük a legnagyobb termetű a hazánkban ma már ritkán fészkelő rétisas (*Haliaëtus albicilla*) és a nagy ritkán kóborlóként megjelenő szirti sas (*Aquila chrysaëtos*). Elszórtan a Bakony területén is fészkel és költ a karvaly (*Accipiter nisus*). Inkább a hegység peremterületén fordul elő a héja (*Accipiter gentilis*). Egyik leggyakoribb ragadozómadarunk az egerészölyv (*Buteo buteo*), melynek példányai télire nagyrészt délebbre vonulnak. Ilyenkor a helyét az északról jött gatyás ölyvek (*Buteo lagopus*) foglalják el. Főleg a földben élő vadméhekkal és darazsakkal táplálkozik a darázsölyv (*Pernis apivorus*), mely a Bakonyban ritka. Ugyancsak ritkán fordul elő a területünkön a halászsas (*Pandion haliaëtus*).

A kisemlősök tárlója felett ragadozó madarak találhatók. Viszonylag gyakori héjánk a barna rétihéja (*Circus aeruginosus*). A téli félévben találkozhatunk a kékes rétihéjával (*Circus cyaneus*). Mindössze gerle nagyságú ragadozó madár a kis sólyom (*Falco columbarius*). Az utóbbi időben már ritkán fészkel a hegységben a kerecsen sólyom (*Falco cher-*

Uhu, erdei pajzsika, szártalan bábakalács

Éjjeli pávaszem

rug). Vércse nagyságú ragadozó a kabasólyom (*Falco subbuteo*). Hazánkból már szinte teljesen kipusztult a vándorsólyom (*Falco peregrinus*). Leggyakrabban a vetési varjú elhagyott fészkeiben költ a kék vércse (*Falco vespertinus*).

A második terem közepén álló terráriumban élő kételtűeket és hüllőket mutatunk be. Ebben természetesen változnak a fajok, de általában láthatunk benne erdei siklót, vízi-siklót, ürge gyíkot, különböző békafajokat stb.

A második teremből nyíló kisebb helyiségben kapott helyet a diavetítő, ahol a hegység természeti képét szemléltető mintegy 100 db színesdiát nézhetnek meg a látogatók.

A harmadik terem közepén nyitott diorámában a hegység nagyemlőseinek kitömött példányait csodálhatjuk meg. A Bakonyban általánosan elterjedt nagyvad a gímszarvas (*Cervus elaphus*), az egyik legfontosabb vadászati tárgyat képező állatunk. Főleg alkonyatkor, éjjel mozgó, kotorékban lakó állat a borz (*Meles meles*). Egyik leggyakoribb ragadozó emlősállatunk a vörös róka (*Vulpes vulpes*). A Bakonyba telepítés eredményeként került a dāmivad (*Dama dama*), hímjének fejét lapátszerű agancsok díszítik. A szarvasnál lényegesen kisebb termetű közkedvelt erdei-mezei vad az őz (*Capreolus capreolus*). A házisertés őse, a vaddisznó (*Sus scrofa*) a Bakony erdőségeiben is mindenütt nagyobb számban él. Területünkön nagyon megritkult, de azért olykor előkerül a rejtett életet élő vadmacska (*Felis silvestris*). A talaj színéhez alkalmazkodik színével a mezei nyúl (*Lepus europaeus*).

A Bakonyban folyó vadászat fontosságára utaló tárlóban a vadászat tárgyát képező madarak közül a fogoly (*Perdix perdix*), valamint a fácán (*Phasianus colchicus*) mellett vaddisznó trófeákat, orvvadász puskákat és a lőszerkészítés kellékeit láthatjuk.

A falakon szép trófea összeállítást találhatunk a területen elejtett gímszarvasok és őzek agancsaiból.

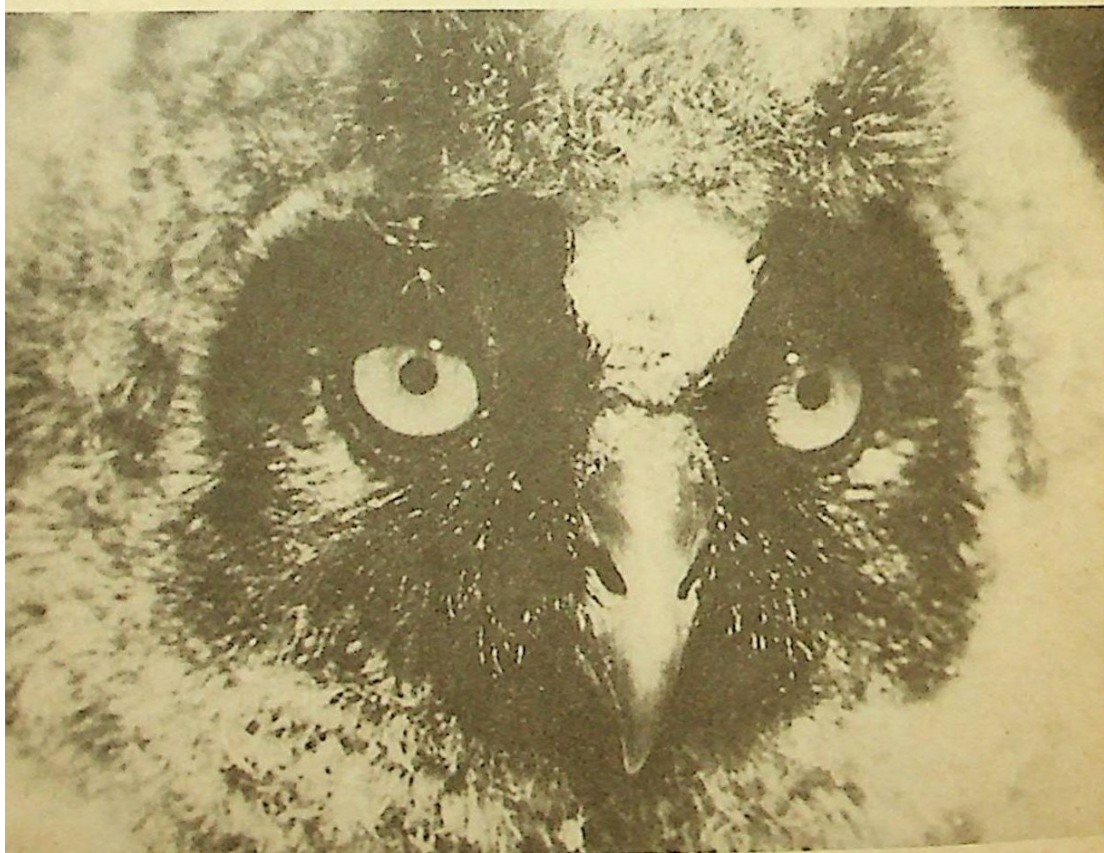
A harmadik teremben kapott helyet a hal, kételtű és hüllő bemutató. Itt főleg a folyadékos készítmények formájában szemlélhetők meg a hegység patakjaiban előforduló halfajok, a kövicsik (*Nemachilus barbatulus*), a fenékjáró küllő (*Gobio gobio*), a vágó csik (*Cobitis taenia*), a sujtásos küsz (*Alburnus bipunctatus*) és az ezüstös balin vagy karika keszeg (*Blicca bjoerkna*). A kételtűek közül az alpesi göte (*Triturus alpestris*), a zöld levelibéka (*Hyla arborea*) a barna varangy (*Bufo bufo*) a mocsári béka (*Rana arvalis*) és a vöröshasú unka (*Bombina bombina*). Az alpesi göte bakonyi alfaja a hegység állatvilágának nevezetes tagja. Ezt az érdekes állatot Úrkút és Felsőcsinger között még az 1930-as években Molnár Gábor fedezte fel. Itt kapott helyet a hüllők közé tartozó zöld gyík (*Lacerta viridis*), az erdei sikló (*Elaphe longissima*) és a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) is.

Őzgida

A harmadik terem egyik látványossága egy összeállítás a hegység rovarvilágából. A Bakony területén változatos rovarvilág él. A fajok számát 15-20 ezerre becsülhetjük. „A Bakony természeti képe” program keretében folyó gyűjtések eredményeképpen évről-évre újabb fajok kerülnek elő, köztük olyanok is, melyeket hazánkban eddig csak a Bakonyban találtak. A kiállított fajok részletes ismertetésére nincs lehetőség, ezért csak néhány érdekesebb fajra hívjuk fel a figyelmet. A felsorolt fajok ma már mind védettek. Legnagyobb testű bogarunk a szarvasbogár (*Lucanus cervus*) elsősorban tölgyesekben él. Jellemző rá a közismert ivari kétalakúság, a hím bogarak széles fején rágókból módosult „agancs” található. A hosszúcsápú cincérek közül a bükkösök jellemző faja a havasi cincér (*Rosalia alpina*). Hazánkban csak az Alpokalján és a Bakonyban találták az ács-cincért (*Ergates faber*). A színpompás lepkék közül a legszebbek közé tartoznak a fecskefarkú lepke (*Papilio machaon*), a nappali pávaszem (*Inachis io*), az atalanta lepke (*Vanessa atalanta*), a kardoslepke (*Podalirius podalirius*), melyek a Bakonyban is előfordulnak.

Erdei fülesbagoly fióka

TERMÉSZETVÉDELEM A BAKONYBAN

Az utóbbi évtizedekben fokozódik a természetvédelem jelentősége. Az ipari fejlődés, a bányászat, a települések terjeszkedése következtében egyre kisebb területre szorul vissza a természet. Ez a folyamat a Bakony hegységben is nyomon követhető. Jól jelzi sok állatfaj megritkulása vagy eltűnése mellett pl. a tőzegmohalápok elpusztulása, a láprétek kiszáradása, ami természetesen az ott élt ritka növények, állatok kipusztulásával is járt. Erre a szomorú sorsra jutottak az 1970-es évek közepén a Tapolcai-medence üde láprétjei is.

A civilizációs ártalmak miatt veszélyeztetett természeti környezetünk hatékony védelme érdekében törvényerejű rendeletek születtek. Magától értetődik azonban, e rendeletek csak akkor érik el céljukat, ha a természetvédelem ügyét hazánk minden polgára magáévá teszi.

A természetvédelemnek megvannak a hivatalos szervei. A Bakony hegység nagy részén pl. az OKTH Közép-dunántúli Felügyelősége, illetőleg a helyi (megyei) jelentőségű értékek esetében a megyei tanács illetékes szerve. A természetvédelem a Bakonyi Természettudományi Múzeum profiljába is jól beleillik. Múzeumunk megalakulása óta kutatja a hegység természeti értékeit, szervezett program keretében védi a Bakony madárvilágát, javaslatokat készít objektumok védetté nyilvánítására, időszaki és vándorkiállítások rendezésével, ismeretterjesztő előadások tartásával népszerűsíti a természetvédelem ügyét.

A Bakony hegység természeti értékekben gazdag. Területén a két tájvédelmi körzet (badacsonyi, tihanyi) mellett országos és megyei jelentőségű értékek egész sorát találhatjuk. Ezekről több kiadványban is olvashatunk. Ezért itt inkább a nagyközönség körében kevésbé ismert védett növények és védett állatok jegyzékéből adunk részleteket.

Növénytan értékek

Az 1/1982. /III. 15. / OKTH számú rendelet 1. számú melléklete tartalmazza a *védett növényfajokat* és pénzben kifejezett eszmei értéküket. Az alábbi jegyzék a Bakony hegységben előforduló fontosabb védett növényfajok közül elsősorban azokat tartalmazza, melyeket a kirándulók általi leszedés veszélye fenyegethet.

Bükkös Zirc mellett a Pintér-hegyen

Árvalányhaj (a Bakonyban élő összes faj védett a kunkorgó árvalányhaj kivételével)	1000 Ft
Szártalan bábakalács (<i>Carlina acaulis</i>)	500 Ft
Babér boroszlán (<i>Daphne laureola</i>)	3000 Ft
Farkas boroszlán (<i>Daphne mezereum</i>)	3000 Ft
Henye boroszlán (<i>Daphne cneorum</i>)	3000 Ft
Erdei ciklámén (<i>Cyclamen purpurascens</i>)	1000 Ft
Cselling páfrány (<i>Cheilanthes marantae</i>)	3000 Ft
Tavaszi csillagvirág (<i>Scilla bifolia</i>)	500 Ft
Őszi csillagvirág (<i>Scilla autumnalis</i>)	500 Ft
Szúrós csodabogyó (<i>Ruscus aculeatus</i>)	2000 Ft
Lónyelvű csodabogyó (<i>Ruscus hypoglossum</i>)	2000 Ft
Havasi hagyma (<i>Allium victorialis</i>)	2000 Ft
Tavaszi hérics (<i>Adonis vernalis</i>)	500 Ft
Kosbor (<i>Orchis</i>) összes bakonyi faja	2000 Ft
Fekete kökörccsin (<i>Pulsatilla pratensis</i> ssp. <i>nigricans</i>)	1000 Ft
Leánykökörccsin (<i>Pulsatilla grandis</i>)	2000 Ft
Törpe mandula (<i>Amygdalus nana</i>)	2000 Ft
Nagyezerjófű (<i>Dictamnus albus</i>)	1000 Ft
Apró nőszirm (<i>Iris pumila</i>)	1000 Ft
Pázsitos nőszirm (<i>Iris graminea</i>)	2000 Ft
Tarka nőszirm (<i>Iris variegata</i>)	1000 Ft
Szibériai nőszirm (<i>Iris sibirica</i>)	2000 Ft
Pajzsika összes bakonyi faja (az erdei pajzsika kivételével)	1000 Ft
Pikkelypáfrány (<i>Ceterach officinarum</i>)	2000 Ft
Kövirózsa minden bakonyi faja	1000 Ft
Kárpáti sáfrány (<i>Crocus heuffelianus</i>)	3000 Ft
Sárgaliliom (<i>Hemerocallis lilio-asphodelus</i>)	3000 Ft
Kék számarkenyér (<i>Euchinops ruthenicus</i>)	1000 Ft
Buglyos szegfű (<i>Dianthus superbus</i>)	1000 Ft
Óriás szegfű (<i>Dianthus giganteiformis</i>)	1000 Ft
Erdei szellőrózsa (<i>Anemone sylvestris</i>)	500 Ft
Kornistárnics (<i>Gentiana pneumonanthe</i>)	2000 Ft
Téltemető (<i>Eranthis hiemalis</i>)	1000 Ft
Sziklai ternye (<i>Alyssum saxatile</i>)	1000 Ft
Keskenylevelű tüdőfű (<i>Pulmonaria angustifolia</i>)	1000 Ft
Vetővirág (<i>Sternbergia colchiciflora</i>)	2000 Ft
Zergeboglár (<i>Trollius europaeus</i>)	3000 Ft

A kiállításban bemutatott növények a tavaszi tözike, a pírító gyökér, a borzas szulák, a tarka lednek és a tengerparti káka kivételével védettek.

Az 1/1982. /III. 15./ OKTH számú rendelet 3. számú melléklete a kiemelkedő természeti értéket képviselő *fokozottan védett* növényfajokat tartalmazza. Közülük az alábbiak fordulnak elő a Bakony hegységben:

Cifra vagy medvefül kankalin (<i>Primula auricula</i> ssp. <i>hungarica</i>)	5000 Ft
Lisztes kankalin (<i>Primula farinosa</i>)	5000 Ft
Poszméh bangó (<i>Ophrys fuciflora</i>)	5000 Ft
Tátorján (<i>Crambe tataria</i>)	5000 Ft

Darázsra emlékeztető zengőlégy faj

Állattani értékek

A hegység állattani értékekben rendkívül gazdag, így helyszűke miatt még csak a Bakonyban előforduló védett állatfajok felsorolása sem áll módunkban. A madárvilág védelme régi múltra tekint vissza, így az emberek körében is viszonylag jól ismert. Munkánkban ezért inkább az egyéb állatcsoportok védett tagjait emeljük ki.

Az 1/1982. (III. 15.) OKTH számú rendelet 2. számú melléklete tartalmazza a *védett állatfajokat* és pénzben kifejezett értéküket. A védett gerinctelen állatfajok száma jelenleg 154, ezek hozzávetőleg egyharmada fordul elő a Bakony hegység területén. Inkább csak példaképpen sorolunk fel közülük néhányat.

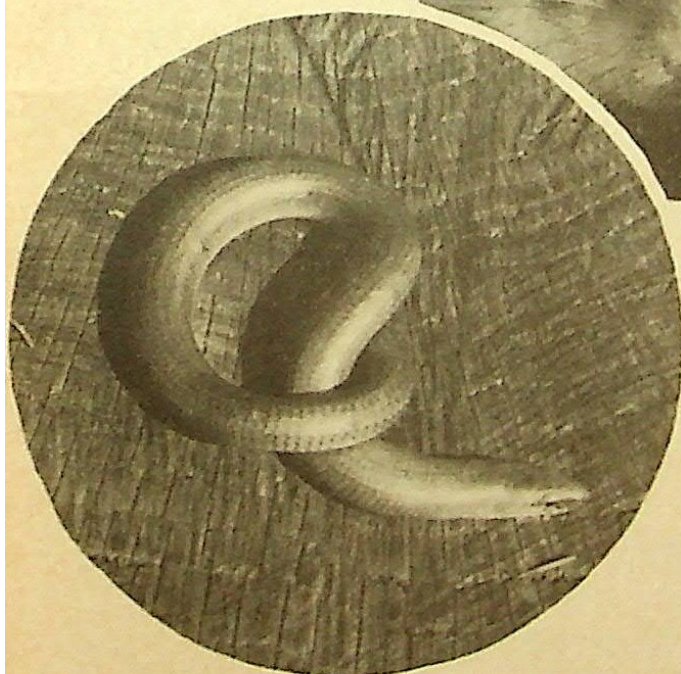
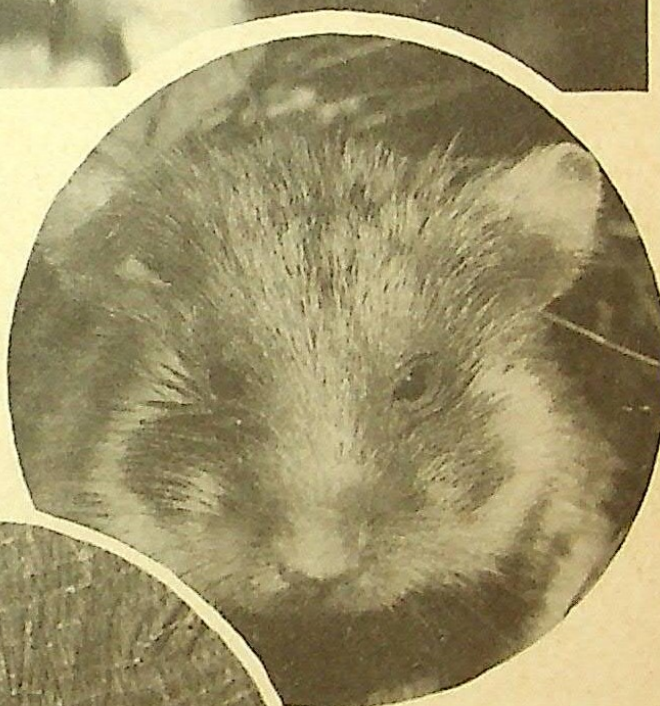
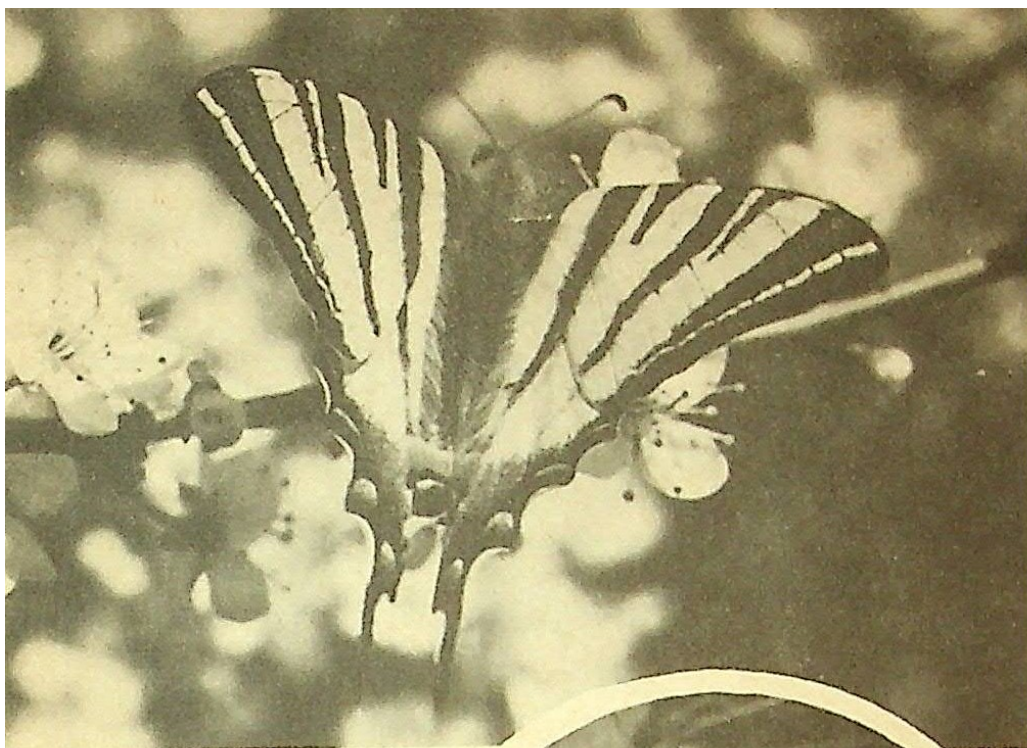
Nyugati (szárazföldi) ajtós csiga (<i>Pomatias elegans</i>)	500 Ft
Fűrészlábú szöcske (<i>Saga pedo</i>)	3000 Ft
Imádkozó sáska (<i>Mantis religiosa</i>)	500 Ft
Aranyos bábrabló (<i>Calosoma sycophanta</i>)	500 Ft
Daliás cincér (<i>Acanthocinus aedilis</i>)	500 Ft
Gyász-cincér (<i>Morimus funereus</i>)	1000 Ft
Havasi cincér (<i>Rosalia alpina</i>)	1000 Ft
Nagy hőscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>)	500 Ft
Fenyves díszbogár (<i>Calcophora mariana</i>)	500 Ft
Bőrfutrinka (<i>Carabus coriaceus</i>)	500 Ft
Vízi futrinka (<i>Carabus variolosus nodulosus</i>)	3000 Ft
Orrszarvú bogár (<i>Oryctes nasicornis</i>)	1000 Ft
Szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)	500 Ft
Atalanta lepke (<i>Vanessa atalanta</i>)	500 Ft
Fecskefarkú lepke (<i>Papilio machaon</i>)	500 Ft
Gyászlepke (<i>Vanessa antiopa</i>)	500 Ft
Kardos lepke (<i>Podalirius podalirius</i>)	500 Ft
Kis apolló lepke (<i>Parnassius mnemosyne</i>)	500 Ft
Nappali pávaszem (<i>Inachis io</i>)	500 Ft

A hazai védett gerinces állatfajok nagyobb része előfordul a Bakony hegységben is. A madarak esetében viszonylag egyszerű a dolog, mert néhány faj (háziveréb, mezei veréb, szarka, dolmányos varjú, vetési varjú, szajkó, balkáni gerle) továbbá a vadászat tárgyát képező madarak kivételével az összes hazai madár védett. Az egyéb gerinces állatok közül a gerinctelenekhez hasonlóan inkább csak példaként sorolunk fel néhányat.

Kövi csík (<i>Nemachilus barbatulus</i>)	500 Ft
Vágó csík (<i>Cobitis taenia</i>)	500 Ft
Békák minden bakonyi faja védett (Sárgahasú unka=1000 Ft)	500 Ft
Alpesi gőte (<i>Triturus alpestris</i>)	3000 Ft
Gyíkok minden bakonyi faja védett	500–1000 Ft
Kígyók minden bakonyi faja védett	500–1000 Ft
Borz (<i>Meles meles</i>)	1000 Ft
Törpecickány (<i>Sorex minutus</i>)	500 Ft
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	500 Ft
Denevérek minden faja védett	1000–3000 Ft
Menyét (<i>Mustela nivalis</i>)	500 Ft
Mókus (<i>Sciurus vulgaris</i>)	500 Ft
Nyest (<i>Martes foina</i>)	5000 Ft
Erdei pele (<i>Dryomys nitedula</i>)	1000 Ft
Mogyorós pele (<i>Muscardinus avellanarius</i>)	1000 Ft
Nagy pele (<i>Glis glis</i>)	1000 Ft
Sүн (<i>Erinaceus europaeus</i>)	500 Ft
Ürge (<i>Citellus citellus</i>)	500 Ft
Vadmacska (<i>Felis sylvestris</i>)	5000 Ft
Vakondok (<i>Talpa europaea</i>)	500 Ft

Az 1/1982. (III. 15.) OKTH számú rendelet 4. számú melléklete tartalmazza a *fokozottan védett állatfajokat* és pénzben kifejezett értéküket. Közülük az alábbiak fordulnak elő a Bakony hegységben:

Fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>)	30 000 Ft
Gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>)	30 000 Ft
Halászsas (<i>Pandion haliaëtus</i>)	30 000 Ft
Kerecsensólyom (<i>Falco cherrug</i>)	50 000 Ft
Kígyászölyv (<i>Circaëtus gallicus</i>)	30 000 Ft
Kiskócsag (<i>Egretta garzetta</i>)	30 000 Ft
Uhu (<i>Bubo bubo</i>)	30 000 Ft
Vándorsólyom (<i>Falco peregrinus</i>)	50 000 Ft
Vöröskánya (<i>Milvus milvus</i>)	30 000 Ft

Kardos lepke
Hörcsög
Törékeny gyík

FONTOSABB IRODALOM

- A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1982. évi 4. számú törvényerejű rendelete a természetvédelemről – Magyar Közlöny, 1982. március 15.
- A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 7. és 12. kötete, továbbá a 13–16. évfolyam természettudományi kötetei.
- Bayerné–Kaplayné (1975): A Bakony földtani- öslénytani bibliográfiája – A Bakony term. tud. kut. eredm. 9.
- Folia Musei Historico-naturalis Bakonyiensis – A Bakonyi Természettudományi Múzeum Közleményei, 1–1982, 2–1983.
- Keve András (1970): A Keszthelyi-hegység és a Kisbakony madárvilága – A Bakony term. tud. kut. eredm., 6.
- Keve András – Tapfer Dezső (1978): A Balaton-felvidék madárvilága – A Bakony term. tud. kut. eredm., 11.
- Fekete Gábor (1964): A Bakony növénytakarója – A Bakony term. tud. kut. eredm., 1.
- Papp József (1965): A Bakony növénytani bibliográfiája – A Bakony term. tud. kut. eredm., 2.
- Papp József (1971): A Bakony állattani bibliográfiája – A Bakony term. tud. kut. eredm., 8.
- Rézbányai László (1979): Az Északi-Bakony nappali nagylepkefaunája – A Bakony term. tud. kut. eredm., 12.
- Tapfer Dezső (1966): A Keleti-Bakony madárvilága – A Bakony term. tud. kut. eredm., 3.
- Tóth Sándor, szerk. (1978): A Bakony természeti képe – Bakonyi Természettud. Múz., Zirc
- Tóth Sándor (1980): A Bakony hegység szitakötő faunája – A Bakony term. tud. kut. eredm., 13.

BAKONYI
TERMÉSZETTUDOMÁNYI
MÚZEUM KÖNYVTÁRA

B1778

8253
.....
Zirc

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	1
A Bakony rövid természet-földrajzi leírása	4
A Bakony fejlődéstörténete, kőzetei és ásványi anyagai	5
A Bakony növénytakarója	8
A Bakony állatvilága	10
Természetvédelem a Bakonyban	25
Fontosabb irodalom	32

Bazaltorgona a Szent György-hegyen

Hátsó borítón: Tiszafa (*Taxus baccata*)
ősz hajtása (felül)

Szibériai nőszirm (Iris sibirica)
a Kab-hegy északi lejtőjén (alul)

